

Gemeente van onze Heer Jezus Messias

1. Als ik het leesrooster strikt had gevolgd, dan had de lector vanmorgen alleen de eerste zes verzen van hoofdstuk 3 mogen lezen. Het rooster geeft als eerste lezing voor deze zondag namelijk Exodus 3,1-6 aan. Ik heb aan de achterkant wat verzen aan toegevoegd, en ook aan de voorkant, en wel de drie laatste verzen van het tweede hoofdstuk. Die vormen namelijk de opmaat voor het daarop volgende roepingsverhaal van Mozes. Die drie verzen, 23 t/m 25 mag je niet losmaken van hoofdstuk 3. Dat is in de Nieuwe Bijbelvertaling heel terecht dan ook niet gedaan! Doe je dat wel, dan scheid je God en mensen! En daarom draait het in dit verhaal nu juist!

2. 'En het geschiedde in die vele dagen.' Die zin – als ik hem even letterlijk vertaal – vormt het opschrift boven dit verhaal, dat doorloopt tot en met hoofdstuk 4, vers 17. Het eerste dat we te horen krijgen? Dat is: de dood van de koning van *Mitsraïm*, ofwel de tiran heeft echt het eeuwige leven niet. Dat zijn woorden, die in deze dagen rond Korea, maar ook rond Syrië ook wel eens bedacht mogen worden. Wat je ook kunt zeggen, is: boontje komt om zijn loontje: de man die Mozes zocht te doden, is nu zelf aan zijn einde gekomen! Daarmee komt de weg vrij voor een mogelijke terugkeer van Mozes naar Egypte. De primaire levensbedreiging van Mozes is tenslotte weggevallen. Maar wat niet veranderd is, is de economische situatie van knechting en uitbuiting van de zonen van Israël.

Dat er intussen een nieuwe koning is opgestaan, zoals uit het vervolg blijkt, dat wordt hier niet gezegd, dat hoeft hij hier ook niet te zeggen, er is namelijk niets *nieuws* te bespeuren aan zijn troonopvolger. En dus zwijgt hij ook over de troonopvolging zelf. Alle aandacht is gericht op de ondraaglijke positie van het volk. We horen van zuchten, van schreeuwen, hulpgeroep en gekerm. Het zijn hier - stuk voor stuk – woorden die voorkomen in de klaagliteratuur van Israël, de klaagliederen en de klaagpsalmen. Wat we dienen te begrijpen, is hoe 'godgeklaagd' het is, wat Israëlieten wordt aangedaan.

De koning mag dan dood zijn, maar er is niets veranderd. Integendeel, de situatie lijkt eerder verergerd te zijn, als je ziet dat zij, de Israëlieten, schreeuwen en kermen. Doen ze dat tot God? Nee, niet eens specifiek. In hun wanhoop schreeuwen ze tot iedereen die het maar horen wil. Dat hulpgeroep nu, dat op aarde geen gehoor vindt, dat stijgt op tot God. Zo luid klinkt het blijkbaar.

Niet alleen in dit verhaal, maar ook daarbuiten, in onze werkelijkheid, kan je mensen om hulp horen roepen. De vraag is of dat ook gehoord wordt. Dat is niet vanzelfsprekend, wij weten er alles van. Echt gehoord wordt het niet altijd. En God? Hoe zit het met Hem? Het verhaal hier vertelt dat *Hij* het gekerm van de Israëlieten hoorde.

3. Dan zou je verwachten te horen dat Hij er direct iets aan gaat doen, maar dan staat er wat anders: 'En God gedacht zijn verbond met Abraham, met Isaak en met Jacob.' Alsof hun gekerm hem daar weer bij bepaalt, bij dat verbond. Dat gedenken nu van dat verbond, van die verbondenheid en de daarbij behorende verbondsverplichtingen, zijn beloftes, dat nu zorgt ervoor dat Hij de Israëlieten weer ziet, dat hij ze in het oog krijgt.

En dan volgt er een lapidair zinnetje: 'En God kende.' Twee woordjes zijn het in het Hebreeuws. Een wat cryptische zinnetje is het. Maar misschien mag ik die zo eens vertalen: 'En God zag de zonen van Israël en God engageerde. En dan zouden wij zeggen: 'En God engageerde zich.' Om dat cryptische te laten staan, zou je haast dat 'zich' wel willen weglaten. Alleen maar: 'En God engageerde.' Kijk gemeente, daar loopt het bij Hem op uit. Niet alleen hier in dit verhaal, maar ook in onze werkelijkheid. Als Hij hulpgeroep heeft, dan komen zijn beloftes bij hem naar boven. En dan kan het niet anders, het ligt in zijn

aard, nee, ik moet zeggen, het ligt in Zijn Naam besloten dat Hij zich engageert, dat Hij betrokken raakt.

‘En Hij trok zich hun lot aan.’ Zo heeft de NBV. Maar dat laatste ‘hun (lot)’, dat ontbreekt nu juist. Het is niet voor niets dat hier het object ontbreekt, want juist daardoor wordt het een open einde. Juist daardoor creëert de verteller de spanning/de vraag wie/wat het object is van dit engagement (van God).

En dan is het terecht dat de NBV direct aansluit op het voorafgaande. Want dat moet je ook direct daarna horen: ‘En Mozes weidende de kudde van Jetro.’ Het zijn twee aparte zinnen. De voorgaande en deze. Maar is dit niet het verband dat wordt gesuggereerd: En God kende, God engageerde zich met Mozes die de kudde van Jetro aan het weiden was.

4. Dat verhaal over ‘de roeping van Mozes bij het brandende braambos’, die eerste zes verzen (van het derde hoofdstuk) sla ik over om bij dat ene zinnetje uit te komen, in vers 8. Dat zou je de samenvatting van het voorgaande kunnen noemen: ‘Daarom ben ik ben afgedaald.’ Lieve gemeente, dat kennen, dat engagement van God, dat loopt ook ergens op uit: op zijn nederdaling.

Het begint zo:

‘Gezien heb ik, gezien de ellende van mijn volk, dat in Egypte is.

En hun geschreeuw heb ik gehoord voor het aangezicht van hun drijvers.

Ja, ik ken hun lijden.

Daarom ben ik afgedaald.’

Kijk, hier horen we dat en hoe God om mensen bewogen is. ‘Gezien de ellende, gehoord het geschreeuw, gekend hun lijden ... daarom ben ik nedergedaald.’ En vervolgens horen we van Godswege wat het doel is van zijn nederdaling: om hen los te maken uit de macht van Mitsraïm en om het te doen opstijgen uit dit land naar het land dat goed en wijd is.

Kijk, gemeente, dat is de kern van de Schrift: die beweging van Gods *nederdaling* om de mens die in de ellende zit, te *doen opstijgen*. Hij de laagte in om die ander, die in de laagte verkeert, te verhogen. Echt, lieve mensen, God blijft werkelijk niet op zijn plekje, hoog en droog, zitten als mensen in de penarie zitten, als ze het gevoel hebben helemaal klem te zitten. Dan komt Hij naar beneden. Dan daalt deze God af om hem/haar te verhogen!

5. De vraag, die vanmorgen *naar ons* toekomt is, of wij in deze bevrijdingsgeschiedenis onze plaats willen innemen. Onmiddellijk daarna krijgt Mozes van God zijn opdracht. Gods kennen, zijn engagement, zichtbaar geworden in zijn nederdaling, sluit namelijk geen mensen uit, maar sluit hen nu juist in. Zo mag er wel vaak over God gesproken worden, als zou Hij het zonder, los van mensen doen, maar zo is de ‘bijbelse’ God niet. Nee, we mogen die twee, God en mens, niet van elkaar losmaken. ‘God heeft geen andere handen dan onze handen’ wordt wel eens gezegd. Om dat zo te zeggen, gaat mij weer ietsje te ver. Maar in die uitspraak zit wel degelijk een zee belangrijk waarheidselement, dat we niet mogen vergeten, en wel dat Hij niet zonder ons mensen wil handelen. Hij betreft ons helemaal in zijn handelen. Hij wil niet zonder ons bezig zijn.

‘En nu, ga – ik zend je naar Farao – en doe mijn volk, de Israëlieten uitgaan uit Egypte.’ Hij zegt het tegen Mozes, zoals Hij ook ons als gemeente roept terwille van de bevrijding van hen die in de verdrukking zitten. Steeds roept Hij mensen weg uit hun bestaan om hen tot bondgenoten te maken van Zijn toekomst op aarde. Zolang wij blijven zitten waar wij zitten, houdt het geschreeuw niet op dat overal en steeds klinkt, en blijven mensen dus in de ellende en de verdrukking zitten.

6. Moet u horen wat Mozes dan zegt. Eerder heeft God *hem* bij zijn naam geroepen, zei Hij: 'Mozes, Mozes', en antwoordde Mozes daarop met: 'Hier ben ik', ofwel 'Ik ben beschikbaar', nu zegt hij: 'Wie ben ik dat ik ga en de Israëlieten doe uitgaan uit Mitsraïm?' Dat doet denken aan de spreekwoordelijke tegenwerping waarmee altijd weer (!) geprobeerd wordt om onder de profetische roeping uit te komen. Denkt u maar aan Gideon: 'Ach Here, ik ben de jongste in het huis van mijn vader.' En Saul zegt: 'Ben ik niet van Benjamin, van de kleinste stammen van Israël?' En Jeremia: 'Ach Here, ik ben nog zo jong. En ook wij achten onszelf vaak te jong, te min of te klein om gehoor te geven aan de roeping van Godswege. 'Maar gemeente, eerlijk is eerlijk, wat er gevraagd wordt, is ook niet gering. Dat er een enorme kloof zit tussen een herder aan de basis en een farao aan de top van de piramide, valt evenmin te ontkennen. 'Wie ben ik, dat ik ga en doe uitgaan?' Lieve mensen, hoort u dat? Dat Mozes alleen maar het begin en het slot van het Godswoord laat horen. Dat hij die tussenzin 'ik zend je naar Farao' weglaat. Die zin die nu juist in verband staat met: 'Daarom ben ik afgedaald om het volk los te maken uit de macht van Egypte.'

7. Ontroerend is de ernst en het geduld waarmee de HEER Mozes tegemoet komt. Hij veegt de vragen niet meteen van tafel, maar Hij houdt ze één voor één tegen het licht van zijn bevrijdende tegenwoordigheid. In de Schrift wordt de mens die vragen stelt bij zijn roeping dan ook volstrekt serieus genomen. Maar een ding doet Hij niet: ons onttrekken aan de opdracht om te gaan en onze plaats in te nemen in zijn bevrijdingsgeschiedenis. Op de vraag van Mozes antwoordt Hij dan ook met allereerst een toezegging en daarna een teken: 'Ik zal bij je zijn', heeft de NBV. Maar letterlijk staat er: 'Dat ik met jou ben.' U moet letten op 'dat ik'. Mozes zegt: "Wie ben ik (dat ik ga tot Farao en dat ik de zonen van Israël doe uitgaan).' Het antwoord van God is: 'dat Ik met jou ben.' Oftewel 'wie jij bent?' Jij bent dat ik er ben met jou. Dat ben jij: degene die door mij wordt bijgestaan. Dát is jouw identiteit! En dat was Mozes nou net vergeten, zoals bleek uit het feit dat hij dat tussenzinnetje, met die woorden 'ik zend jou', had weggelaten. Mozes deed alsof God hem allen een opdracht had gegeven en alsof hij die alleen had moeten uitvoeren. Hij had het alleen maar over: 'Wie ben ik dat ik ga en dat ik doe uitgaan', maar dat er ook een ander, dat God daarbij betrokken is, dat was niet echt tot hem doorgedrongen. Dat had hij niet gehoord!

8. De Her God mag dan laten weten dat Hij ons niet te klein acht om in zijn bevrijdingsgeschiedenis ingeschakeld te worden, dan kan een mens daarna altijd nog proberen om zich te verschuilen achter het wantrouwen bij de verdrukten zelf. Want reken maar dat die lastige vragen kunnen en zullen stellen. Die aanvaarden niet lukraak en willekeurig iemand. Helemaal niet als het opnieuw over 'dienen' gaat. Want daar had God het tenslotte over gehad, over de dienst aan hem op deze berg. Om zomaar de ene dienstbaarheid in te ruilen voor de andere, dat doe je niet zomaar. Dan wil je wel eerst weten met wie je van doen hebt.

Nee, gemeente, we moeten de opmerking van Mozes dan ook niet meteen afdoen alsof hij een nieuwe poging doet om er onderuit te komen. Het is dunkt me, een volstrekt logische en legitieme vraag, wanneer Mozes zegt: 'Zie, ik kom naar de zonen van Israël en ik zeg dan: "De God van jullie vaders heeft mij jullie gezonden", en ze zeggen mij: "Wat is zijn naam?" Hoort u dat ook: 'Zie, ik kom.' Oftewel u kunt mooi praten van 'Ik zend je', maar wie komt er binnenkort bij de zonen van Israël aan? Juist dat ben wel ik en niet u!' En je hoeft geen profeet te zijn om te voorspellen wat er dan gebeurt. Want dan zullen zij direct zeggen: 'Wat is Zijn Naam?' "En dan weet u ongetwijfeld, als er gevraagd wordt naar iemands naam, dan wordt er iets anders bedoeld dan een ambtenaar in functie aan ons vraagt: 'Wat is uw naam?' Maar dan is dat de vraag naar iemands wezen. Dan gaat het om zijn rol in de geschiedenis.

9. Lieve mensen, en dan moet u eens meekijken wat God dan antwoordt op die vraag naar Zijn naam, op die vraag naar wie Hij is. Want we mogen dan gehoord hebben, wat de kern is van de Schrift. Hier raken we het hart, het hart van God, dat een hart van goud zal blijken te zijn. Het meest eenvoudige zinnetje is het niet. De NBG-vertaling had: 'Ik ben die ik ben.' De NBV heeft: 'Ik ben die er zijn zal.' Liever zou ik het nog onvertaald laten. Miskotte's opmerking over de onvertaalbaarheid van de Naam gedachtig. Als u een aantal vertalingen naast elkaar legt, dan kunt u dat zelf ook zien. Talloos zijn de vertalingen en de interpretaties. De één interpreteert het eerste deel van de zin als openbaring, en het tweede deel als verborgenheid. Een ander spreekt over immanentie en transcendentie. Een derde heeft het over nabijheid, maar toch ook weer als onbereikbaarheid. Wat in elk geval niet mag, is het te lezen alsof het hier zou gaan om een abstract zijn, los van alles en iedereen. Hoe dan wel? Kijk gemeente, hier raken we aan het hart van het hoofdstuk. Hier komen we bij de eigenlijke kwestie, waar heel dit hoofdstuk om heen draait. Eerder hoorden we over 'de God van Abraham, de God van Isaak en de God van Jacob' als ook over 'de God van jullie vaders'.

Kijk gemeente, waarom het gaat, bij dat die vraag? Dat is of er, als het om God gaat, ook continuïteit is tussen het verleden en heden, als het om God gaat. Of de God van de vaders ook de God zal zijn van deze zonen van Israël. Daar nu wil dat bijzondere zinnetje het antwoord op zijn. En dan begrijpt u nu wellicht ook, hoe ik dat zou willen vertalen: 'Ik zal zijn die Ik was.' Het gaat hier niet over zijn existentie, maar om zijn aanwezigheid. Zoals Hij er eerder bij was, zo zal Hij dat ook in de toekomst zijn. Kortom, wat Hij hier tot uitdrukking brengt, dat is dat Hij zijn mensen trouw is!

10. Kijk gemeente, dat is wat er vanmorgen uit deze tekst naar ons toekomt. Dat ook al mag er van alles aan onze situatie veranderen, ook al kom je in de put, in de ellende en in de verdrukking, Hij verandert niet, Hij blijft trouw aan mensen. Hij verlaat ons niet. Nee, het is niet toevallig dat Hij hier en nu Zijn Naam bekendmaakt, hier in deze Egyptische diepte. Juist daar toont Hij zijn hart en laat Hij zien hoezeer Hij op hen betrokken is.

Eén ding mogen we niet vergeten, als het om Zijn presentie, om Zijn trouw gaat. Dat het er wel één is die ons insluit bij zijn betrokkenheid op mensen die in de ellende zitten.

In de Naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Amen.

*Zondag Trinitatis, 27 mei 2018
Bosbeskapel, Den Haag-Zuidwest,
ds. Nico Riemersma*